DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.80](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.80)

УДК 338:657

*I. В. Нагорна,
к. е. н., старший викладач кафедри міжнародного бізнесу, фінансів та обліку,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ
ORCID ID: 0000-0002-7609-8580
О. О. Степанчук,
магістр, Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ
ORCID ID: 0000-0003-0535-2702*

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*I. Nagorna
PhD in Economics,
Senior Lecturer of the Department of International Business, Finance and Accounting,
Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics
O. Stepanchuk
Master's degree,
Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics*

STRATEGIC ANALYSIS OF FINANCIALS STABILITY OF ENTERPRISE

У статті розглянуто стратегічний аналіз підприємства як багаторівневе дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища стратегічної фінансової стійкості підприємства, їх взаємодії, для визначення орієнтації, на основі якої формується стратегія управління підприємством. Зазначено, що механізм здійснення стратегічного аналізу саме фінансової стійкості, необхідно визначити як сукупність елементів, які забезпечують організаційну основу процесу його проведення. Визначено, що стратегічний аналіз фінансової стійкості проходить три етапи, при яких використовується низка специфічних методів і прийомів, що дозволять діагностувати потенційні та існуючі загрози підприємства, виявити можливості підприємства, оцінити реальну фінансову стійкість. Окреслено формування інформаційної бази стратегічного аналізу фінансової стійкості за допомогою цільового підбору даних, яка надходить із численних джерел і є процесом перетворення сукупності даних у стратегічну інформацію.

The article defines that the strategic analysis of the enterprise should be considered as multilevel study of external and internal environment of strategic financial stability of enterprise, their interaction, to determine the orientation on basis of which the enterprise management strategy is formed. Combined and formulated the general features of strategic analysis, which distinguish it from other types of analytical research, including financial stability. It is determined that the mechanism of strategic analysis of financial stability should be defined as set of elements that

provide the organizational basis of the process. It is noted that its main elements are: tasks, tools, information support, norms and rules, stages of implementation, subjects of strategic analysis, etc. It is determined that the strategic analysis of financial stability goes through three stages, which use number of specific methods and techniques that will diagnose potential and existing threats to the enterprise, identify opportunities for enterprise, assess real financial stability. The formation of the information base of strategic analysis of financial stability through targeted selection of data, which comes from numerous sources and is the process of transforming a set of data into strategic information based on their analytical processing and adaptation for use in enterprise management. The dependence of the use of certain techniques or their combination in the process of diagnosing the level of threats on the purpose of the study: situational analysis, forecasting, development of strategic alternatives, strategy justification, strategic planning, decision-making, as well as the degree of completeness and coverage of the analysis. It is outlined that the strategic analysis of financial stability of the enterprise is a complex, multilevel study of external and internal environment of the enterprise that allows to define strategic orientations on the basis of which the strategy of development of the enterprise is formed, the strategic plan of their maintenance is developed.

Ключові слова: *стратегічний аналіз; фінансова стійкість; інформаційне забезпечення; зовнішнє середовище; чинники; управління підприємством; загрози.*

Keywords: *strategic analysis; financial stability; information support; external environment; factors; enterprise management; threats.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сформовані ринкові відносини в Україні, розвиток міжнародних і фінансових зв'язків, погіршення стану світової економіки через всесвітню пандемію, зумовили різноманітні перетворення в сфері господарювання. Для ефективного здійснення своєї господарської діяльності підприємствам слід оперативно реагувати на будь-які зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Такі дії вимагають проведення стратегічного аналізу фінансової стійкості, оскільки вона як основна складова внутрішнього економічного механізму підприємства має великий вплив на результативність підприємницької діяльності. У свою чергу, аналітична робота, яка використовує різноманітні методики аналізу, повинна служити основою для організації та прийняття управлінських рішень для забезпечення стратегії розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи стратегічного аналізу базуються на теорії менеджменту і розглядаються в працях відомих вчених – І. Ансоффа, К. Друкера, М. Десмонда, Б. Карлоффа, Р. Келлі, М. Х. Мескона, М. Мінцберга, А. А. Томпсона, Д. Хана, Р. Холла.

Питання сутності стратегічного аналізу, його місця в системі стратегічного управління розглядали в своїх працях і вітчизняні вчені, серед яких: Т. Г. Бурденюк, А. С. Гакман, Р. О. Костирко, І. С. Левик, В. В. Пастухова, І. М. Парасій-Вергуненко, П. Р. Пуцентейло, І. В. Саух та ін.

Аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю висвітлені у працях відомих дослідників Ф. Ф. Бутинця, А. Д. Бутка, О. І. Гадзевича, К. В. Ізмайлової, Є. Є. Іоніна, А. В. Каліні, Т. М. Ковальчук, М. Я. Коробова, Л. А. Лахтіонової, В. О. Меца, Є. В. Мниха, А. М. Нескреби, В. В. Сопко, Ю. С. Цал-Цалка, М. Г. Чумаченка, С. І. Шкарабана, М. І. Яцківа та інших.

Метою статті є розробка механізмів стратегічного аналізу фінансової стійкості для обґрунтування та прийняття вірних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу.

Стратегічний аналіз підприємства слід розглядати як багаторівневе дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища стратегічної фінансової стійкості підприємства, їх взаємодії, для визначення орієнтації, на основі якої формується стратегія управління підприємством.

На думку автора [1], стратегічний аналіз – це процес дослідження виробничо-господарської діяльності підприємства і умов її здійснення в довгостроковій перспективі, засіб перетворення даних, отриманих в результаті аналізу середовища, в базу даних для прийняття стратегічних рішень. Стратегічний аналіз покликаний перетворити всю наявну економічну інформацію та інформацію неекономічного характеру в прийнятну для прийняття стратегічного рішення.

І. В. Саух наводить відмінності стратегічного аналізу від традиційного: можливість врахування зовнішніх факторів; довгостроковий характер; використання, поряд з традиційною, специфічної методології; орієнтація на майбутнє; мета здійснення [2].

Незважаючи на різноманітність підходів до визначення сутності стратегічного аналізу, вважаємо за необхідне те, що їх можна об'єднати і сформулювати такі загальні риси стратегічного аналізу, котрі виділяють його з поміж інших видів аналітичних досліджень, зокрема фінансової стійкості:

1) незамінний елемент кожного з етапів стратегічного управління – стратегічний аналіз безперервно проводить оцінку діяльності та коригує її одночасно закінченням і початком процесу стратегічного аналізу;

2) аналітичний апарат дослідження впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на підприємство. Нестабільність зовнішнього середовища та зміни у внутрішньому зумовлюють необхідність постійного моніторингу, а у разі необхідності потребують перегляду місії компанії, цілей діяльності, стратегічних планів і механізмів їх здійснення;

3) дослідження майбутніх подій та перспективна спрямованість аналізу характеризується впливом в майбутньому періоді на формування ефективної стратегічної поведінки суб'єкта господарювання для досягнення намічених цілей;

4) комплексність аналітичних досліджень. Характерною відмінністю стратегічного аналізу від інших видів аналізу є вивчення не окремих господарських операцій, а комплексне дослідження всієї діяльності підприємства;

5) здійснення аналітичних досліджень до початку господарських операцій, а не після них. В цьому аспекті стратегічний аналіз поєднує елементи прогнозування, планування та менеджменту. При аналітичному обґрунтуванні оптимальних шляхів досягнення стратегічних цілей необхідно враховувати минулий досвід, тенденції розвитку економічних процесів, що склалися в ретроспективі.

Механізм здійснення стратегічного аналізу саме фінансової стійкості необхідно визначити як сукупність елементів, які забезпечують організаційну основу процесу його проведення. Основними його елементами є: завдання, інструментарій, інформаційне забезпечення, норми та правила, етапи здійснення, суб'єкти стратегічного аналізу тощо. Зазвичай, конкретно обрані елементи механізму стратегічного аналізу залежать від мети його здійснення. На основі дослідженої наукової літератури, розроблено алгоритм здійснення стратегічного аналізу фінансової стійкості на підприємстві для обґрунтування і прийняття стратегічних управлінських рішень. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства передбачає проходження трьох основних етапів, які визначають алгоритм основних елементів механізму його здійснення (рис. 1).

Стратегічний аналіз фінансової стійкості проходить три етапи. При цьому використовується низка специфічних методів і прийомів, що дозволять діагностувати потенційні та існуючі загрози підприємства, виявити можливості підприємства, оцінити реальну фінансову стійкість.

Рис. 1. Алгоритм проведення стратегічного аналізу фінансової стійкості підприємства

На першому етапі відбувається постановка мети і завдань стратегічного аналізу фінансової стійкості, визначаються основні тригери оцінки.

Інформаційне забезпечення стратегічного аналізу фінансової стійкості підприємства передбачає збір, перевірку, систематизацію та обробку даних про зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства. Одночасно виявляється сила впливу кожного фактору на фінансову стійкість і прогнозуються наслідки можливих загроз для підприємства.

Інформаційну базу стратегічного аналізу фінансової стійкості формують за допомогою цільового підбору даних, яка надходить із численних джерел і є процесом перетворення сукупності даних у стратегічну інформацію на основі їх аналітичної обробки та пристосування для використання в управлінні підприємством (рис. 2).

Рис. 2. Інформаційне забезпечення стратегічного аналізу фінансової стійкості під впливом чинників

На другому етапі відбувається аналіз загроз внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. Важливою складовою цього етапу є методичне забезпечення стратегічного аналізу, що передбачає вибір методів і прийомів, які відповідають його цілям та завданням.

Методика стратегічного аналізу фінансової стійкості передбачає застосування різноманітних методів і прийомів: дискримінантного, кластерного, компонентного, факторного, регресійного, порівняльного, портфельного, сценаріїв розвитку, стратегічних позицій бізнесу, часових рядів, імітаційного моделювання, експертних оцінок, теорії масового обслуговування, сітьового аналізу, функціонально-вартісного аналізу, SWOT-аналізу тощо

Використання певних прийомів або їх сукупності у процесі діагностики рівня загроз залежить від призначення дослідження: ситуаційний аналіз, прогнозування, розробка стратегічних альтернатив, обґрунтування стратегії, стратегічне планування, прийняття рішень, а також від ступеня повноти й охоплення аналізу.

Користувачі інформації повинні мати чітке уявлення про роль мікро- і макросередовища підприємства для того, щоб правильно визначити його стратегічні перспективи, сформулювати цілі і завдання, виробити стратегію забезпечення фінансовою стійкістю підприємства, націлену на посилення його позиції на ринку.

На третьому етапі здійснення стратегічного аналізу фінансової стійкості проводиться оцінка рівня загроз діяльності підприємства з погляду аналізу макро- та мікросередовища. Зібравши максимальну інформацію про фактори зовнішнього середовища, її оцінюють і визначають загрози та можливості.

На основі аналізу стратегічного потенціалу проводиться оцінка досягнутого рівня діяльності підприємства, визначаються сильні та слабкі сторони.

Завершальний етап стратегічного аналізу передбачає обґрунтування стратегічних альтернатив розвитку діяльності підприємства, що залежно від результатів діагностики можуть передбачати:

- 1) стратегії, що попереджують можливі загрози та забезпечують фінансову стійкість;
- 2) стратегії, що усувають існуючі загрози;
- 3) стратегії, що відновлюють рівень розвитку підприємства.

Роль стратегічного аналізу фінансової стійкості в системі управління підприємством визначається його перевагами, що дає змогу: створити інформаційну базу для прийняття стратегічних рішень на основі оцінювання внутрішнього і зовнішнього середовища; зменшити негативний вплив змін зовнішнього та внутрішнього середовища на результати діяльності підприємства; швидко реагувати на зміни і вносити відповідні корективи до стратегії, яка реалізується на даному етапі діяльності суб'єкта господарювання; визначити необхідний рівень фінансової стійкості підприємства та дію чинників зовнішнього середовища, які в поєднанні дають змогу досягнути його стратегічних цілей.

Висновки. Отже, стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства є комплексним, багаторівневим дослідженням зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, що дозволяє визначити стратегічні орієнтації, на основі яких формується стратегія розвитку підприємства, розробляється стратегічний план їх забезпечення.

Таким чином, перспективи розвитку підприємства залежать від комплексної оцінки основних аспектів його функціонування. Ухвалюючи управлінські рішення у процесі реалізації стратегії, керівництво підприємства моделює чинники, які впливають, насамперед, на рівень витрат у короткостроковому періоді, та, як наслідок, на рівень фінансової стійкості. Реалізація таких управлінських рішень має забезпечити досягнення поставленої мети підприємства, а отримувані грошові надходження – задовольнити потреби всіх зацікавлених в економічних результатах виробництва осіб: власників, кредиторів, керівників, працівників.

Список літератури.

1. Пуцентейло П. Р. Стратегічний аналіз як важливий елемент збалансованого використання економічного, технологічного та ресурсного потенціалу підприємства / П. Р. Пуцентейло // Стратегія збалансованого використання економічного, технологічного та ресурсного потенціалу країни: зб. наук. праць II міжнар. наук.-пр. конф. — Тернопіль: Крок, 2016. — С. 196–199.

2. Саух І. В. Стратегічний аналіз: уточнення категоріально-понятійного апарату / І. В. Саух // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. — Житомир: ЖДТУ, 2014. — № 4(70). — С. 31–38.

References.

1. Putsenteylo, P.R. (2016), «Strategichniy analiz yak vazhliiviy element zbalansovanogo vikoristannya ekonomichnogo, tehnologichnogo ta resursnogo potentsialu pidpriemstva», Zbirnik naukovuh prats II Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferencii [Collection of scientific labours of the second international research and practice conference], Strategiya zbalansovanogo vikoristannya ekonomichnogo, tehnologichnogo ta resursnogo potentsialu krayini [Strategy of the balanced use economic, technological and resource potential of country], PDATU, Ternopil, Ukraine, pp. 196–199.

2. Sauh, I.V. (2014), «Strategichniy analiz: utochnennya kategorialno-ponyatiynogo aparatu», Visnik Zhitomirskogo drzhavnogo tehnologichnogo universitetu, vol. 4 (70), pp. 31–38.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2020 р.